

Barbara Verlič Christensen

Inovacije v stanovanjski oskrbi

Kako do stanovanja, ki ni ne najemno in ne zasebno? Do stanovanja, ki je dostopno in razpoložljivo? Ali pa do stanovanja z dodatno oskrbo po naših željah? Stanovanjske inovacije ponujajo vmesne rešitve med trgom in zasebnimi ali družinskimi rešitvami. V prispevku so navedeni principi takšne gradnje, ki je namenjena ciljnim socialnim skupinam. Torej skupinam, ki imajo posebne potrebe, želje ali pa tudi omejitve pri zadovoljevanju stanovanjskih potreb. Takšna ponudba stanovanj bi se uvrščala zunaj standardne ponudbe trga v Sloveniji. Po oblikah izvedbe jo lahko prilagajamo organizaciji nadstandardne ponudbe ali pa kriterijem stanovanjske socialne politike, torej finančno manj sposobnim posameznikom. Sedanji trenutek v Sloveniji je zrel, da se odprejo nove možnosti za raznoliko in dostopnejšo stanovanjsko ponudbo.

Metka Tekavčič, Darja Šink in Mojca Marc

"Zakaj še vedno "družbena lastnina" v slovenskih podjetjih?" Analiza poslovnih subjektov, ki se v Poslovnem registru Slovenije vodijo z oznako "družbena lastnina"

Slovenska podjetja so bila do začetka devetdesetih let v družbeni lasti. To je pomenilo, da ni individualiziranega lastnika podjetja ali kapitala, kar je povzročalo vrsto neučinkovitosti. Odprava družbene lastnine je bila izvedena predvsem, da se oblikujejo učinkovito vodena in tržno naravnana podjetja. Predmet lastninskega preoblikovanja so bila podjetja, ki so imela v bilanci stanja med viri sredstev družbeni kapital. Po mnenju Agencije RS za prestrukturiranje in privatizacijo so v obdobju 1992 - 1998 izvedla lastninsko preoblikovanje skoraj vsa podjetja z družbenim kapitalom. Kljub temu je bilo glede na podatke v Poslovnem registru v Sloveniji na dan 31.8.2000 1291 podjetij z oznako "družbena lastnina". Analiza je pokazala, da bi se lahko v poslovnem registru zaradi neuskkljenosti v zakonodaji in podobnih razlogov s to oznako vodilo največ 107 podjetij. Glavni razlog za takšno odstopanje je neuskkljenost med sodnim in poslovnim registrom, saj sodni register ne pošilja podatkov o spremembah poslovnemu registru, čeprav je po Zakonu o poslovnem registru v večini primerov to dolžan.

Andrej Chiaietta

Trg kot institucija - konkurenca, sodelovanje in konkurenčnost Slovenije

"Trg" in procese na njem, sodelovanje in konkurenco udeležajo institucionalni odnosi. Omenimo le najpomembnejše: pravice in odgovornosti akterjev - zakoni, sporazumi in pogodbe, uredbe, politika; infrastruktura - pravna, gospodarska, vladna, javna administracija, politična itd.; običaji in kultura konkurence in sodelovanja itd. Učinkovitost družbe je odvisna od učinkovitosti delovanja institucionalnih odnosov, ti pa so večinoma odvisni od transparentnosti in učinkovitosti vlade in javnega sektorja, ki jih določajo in omogočajo. Temu spletu vidnih (struktura institucij) in manj vidnih razmerij (pravne in upravne pravice in odgovornosti) pravimo trg kot institucija. Prispevek govori o organiziranosti institucije trga v Sloveniji, kako to stanje vpliva na celotno družbo in gospodarstvo in kaj to stanje povzroča. Govorimo o vzroku in posledici globalne konkurenčnosti trga in pomenu ukrepov na področju trga za konkurenčnost celotnega gospodarstva. Ker pri analizi uporabljamo retoriko konkurenčnosti (trgu v prispevku cenimo namreč tudi njegovo konkurenčnost, čeprav je ta izračunana značilnost še mnogo bolj umetna, kot je konkurenčnost države, in postavlja države v napetost in navidezno tekmo, kar je neželeni učinek analize konkurenčnosti), je v prispevku predstavljen širši teoretični problem koncepta konkurenčnosti, kot uvod v konstruktivno kritiko koncepta konkurenčnosti držav. V prvem delu postavimo hipotezo o nacionalnem trgu kot instituciji v Sloveniji, ki jo v drugem delu prispevka poskušamo ovreči oziroma podkrepiti. Nacionalni trg je analiziran s sistemom indikatorjev svetovne konkurenčnosti IMD, ki omogočajo dovolj pregleden instrumentarij za analizo splošnega stanja trga in ugotovitve o ključnih področjih, kar je dovolj za ponazoritev problema in nekaterih možnih smeri rešitev, ne omogoča pa klasičnega preizkušanja hipotez.

Zaključek v drugemu delu je kot skica potrebnih ukrepov za kasnejšo analizo koristi in stroškov družbe. Osnovna ideja je, da se vse največje slabosti slovenske nacionalne konkurenčnosti stikajo okoli ključnega pojma trga - ureditve institucionalnih odnosov kooperacije in konkurence. Ugotovljeno je pomanjkanje kulture kooperacije in konkurence družbenih akterjev in družbenih nivojev. Nakazani so visoki transakcijski stroški uporabe institucionalnih ureditev trga v Sloveniji, zato se akterji pogosto poslužujejo alternativnih rešitev z manjšimi oportunitetnimi stroški, pereče je pomanjkanje transparentnosti, ki je osnova za učinkovite družbene rešitve, predvsem pa je pomembna za znižanje negotovosti in transakcijskih stroškov upoštevanja institucionalnih odnosov. Poleg potrebne sinergije in nadaljnega razvoja družbene odgovornosti je nakazan velik pomen politike konkurence za konkurenčnost in blaginjo Slovenije. Vlada se lahko pri vsakem osvetljenem problemu socialnih interakcij, ki zmanjšujejo učinkovitost trga kot institucije, s tem pa družbe in njene konkurenčnosti, posebej opredeli in uporabi novi pristop in način razmišljanja, ki temelji na analizi koristi in stroškov ukrepov politik in sprejemanja zakonov in do sedaj še niso prodrli v vodenje političnega odločanja, prav tako pa niso prodrli niti v vodenje javnega sektorja, kar je še dosti bolj zaskrbljujoče.

Sinergija, bistvo novega družbenega sodelovanja, bo, kot zaključujemo v prispevku, gotovo bistvo prehoda slovenske družbe v novo obdobje. To se bo zgodilo ob materializaciji višje razvojne stopnje družbene pogodbe in obdobje sinergije vseh družbenih akterjev, različnih interesov in potreb. Temu smo priča v nekaterih evropskih državah predvsem pa na Nizozemskem, Finskem in morda Irskem. Hkrati pa je pričujoči prispevek lahko vaja za analitično utemeljevanje nekaterih splošnih trditev o stanju in ukrepih za konkurenčnost družbe in majhen poizkus sistematične analize družbenega stanja kot predhodnik analize koristi in stroškov alternativnih ukrepov družbe na ključnih področjih. Je prispevek ekonomije k razumevanju socialnih odnosov v družbi, na katerih ukrepi vozli lahko sprožijo "okrevanje" in "spremembo" družbe s sinergično verižno reakcijo obširnih multiplikacijskih učinkov.

Nataša Kump

Porazdelitev dohodkov in neposrednih davkov v letih 1991 in 2000 v Sloveniji

V prispevku analiziram porazdelitev dohodkov in neposrednih davkov (dohodnina in prispevki za socialno varnost, ki jih plačajo zaposleni) po decilnih razredih. Analiza je osnovana na individualnih podatkih davčnih zavezancev DURS-a. V Sloveniji je tako kot v ostalih državah na prehodu prišlo do pomembnih sprememb v porazdelitvi dohodka in premoženja, zato se je spremenila tudi davčna zakonodaja. Med letoma 1991 in 2000 se je dohodkovna neenakost precej povečala, predvsem zaradi velikega povečanja neenakosti v porazdelitvi plač. Zaradi sprememb davčnega sistema, ki so omogočile večjo progresivnost davkov, se je neenakost porazdelitve dohodka po obdavčitvi povečala precej manj kot v primeru dohodka pred obdavčitvijo.

Simona Bovha Padila in Helios Padila Mayer

Sources of GDP Growth, Potential and Output Gap in Slovenia: Mid-Term Projection

Dolgoročno sposobnost gospodarske rasti lahko ocenimo z izračunom potencialne rasti BDP. Potencialni bruto domači proizvod pomeni največji obseg proizvodnje, ki bi ga lahko dosegli z razpoložljivimi proizvodnimi tvornicami in tehnologijo (ob predpostavki njihove polne zaposlenosti in stabilne inflacije). Dolgoročno sposobnost za gospodarsko rast lahko izboljšamo s povečanjem obsega proizvodnih tvorcev ali njihove kakovosti (npr. z izobraževanjem in tehnološkim razvojem). Kratkoročna odstopanja dejanske gospodarske rasti od potencialne v posameznem letu (produkcijska vrzel) pa so rezultat kratkoročnih dejavnikov, zlasti nihanja agregatnega povpraševanja.

Analiza preteklih gibanj (1993-2000)

Potencialni BDP lahko izračunamo na osnovi trenda dosedanje gospodarske rasti ali s pomočjo agregatne produkcijske funkcije. Izračuni z različnimi metodami ocene trenda pokažejo, da je bila potencialna gospodarska rast v Sloveniji v obdobju 1993 do 2000 približno 4,25-odstotna. Glede na primerjavo z dejanskimi stopnjami rasti (produkcijska vrzel) lahko opazovano obdobje razdelimo na

tri značilna podobdobja: (i) obdobje okrevanja po transformacijski depresiji (1994-95), ko je bila dejanska gospodarska rast višja od potencialne; (ii) obdobje umirjene rasti (1996-98), ko je bila dejanska gospodarska rast nekoliko pod potencialno, kar kaže na zastoj v gospodarskem ciklu; (iii) obdobje visokega povpraševanja (1999-2000), ki ga je najprej spodbudila uvedba DDV, nato pa izjemna rast tujih trgov, tako da je bila dejanska rast ponovno nad potencialno. V smislu analize gospodarskih ciklov lahko torej prvo in tretje obdobje označimo za obdobje gospodarskega vzpona, drugo pa za obdobje ohlajanja konjunktura.

V okviru izračuna potencialne rasti je bila izračunana tudi ravnovesna stopnja brezposelnosti, to je tista, pri kateri je nominalna stopnja rasti plač konstantna. Razlika med ravnovesno in dejansko stopnjo zaposlenosti je dodatna informacija o cikličnem gibanju gospodarstva. Ugotovimo lahko, da je bila v prvem obdobju (1993-95) dejanska stopnja zaposlenosti še pod ravnovesno, kar pomeni, da je bilo zniževanje brezposelnosti nekoliko počasnejše, kot bi bilo potencialno vzdržno. Po daljšem obdobju, ko je bila zaposlenost ravnovesna, pa se je v letih 1999 in 2000 zaposlenost povečala nad ravnovesno. To pomeni, da sedanje ravni zaposlenosti ne bo mogoče ohraniti brez znižanja nominalnih stopenj rasti plač ali brez povišanja inflacije, oziroma da bi morebitno dlje časa trajajoče znižanje stopenj gospodarske rasti lahko povzročilo velik skok brezposelnosti.

Ocena potencialnega BDP s pomočjo agregatne produkcijske funkcije se sooča z bistveno več metodološkimi in podatkovnimi težavami, vendar po drugi strani omogoča oceniti prispevek posameznih produkcijskih tvorcev k potencialni rasti. Prispevek fizičnega kapitala k potencialni rasti se je v opazovanem obdobju nekoliko povečal (z 0,45 na 0,60 odstotne točke), kar je rezultat naraščajoče investicijske stopnje. Prispevek dela kot produkcijskega tvorca k potencialni rasti se je gibal skladno z ravno zaposlenosti in je bil tako v letu 1997 prvič pozitiven, na koncu opazovanega obdobja pa je dosegel polovico prispevka fizičnega kapitala. Skrb zasluži predvsem prispevek človeškega kapitala (merjenega z izobrazbeno sestavo zaposlenih) k potencialni rasti, ki je bil v celotnem obdobju zelo skromen (manjši od desetinke odstotne točke) in se je celo zniževal.

Razlika med vsoto ocenjenih prispevkov, ki odražajo spreminjanje obsega razpoložljivih produkcijskih tvorcev, ter celotno potencialno rastjo je odraz povečanja skupne produktivnosti proizvodnih faktorjev. Nanjo naj bi vplivala predvsem tehnološki napredek in strukturne spremembe v gospodarstvu. Izračuni kažejo, da je bil prispevek skupne factorske produktivnosti k potencialni rasti sicer visok, vendar padajoč (od več kot 5 odstotnih točk na začetku opazovanega obdobja do manj kot treh na koncu). Čeprav je potrebno biti pri sklepanju izjemno previden zaradi metodološke zahtevnosti ocene (kratkost obdobja, malo razpoložljivih podatkov), izračuni verjetno dopuščajo sklep, da je zaznano zniževanje prispevka skupne factorske produktivnosti (tehnološkega razvoja, strukturnih reform) največja nevarnost za ohranjanje doslej sicer sorazmerno visoke stopnje potencialne gospodarske rasti.

Dosegljiva rast v prihodnjem srednjeročnem obdobju

Napovedi potencialne gospodarske rasti za prihodnje srednjeročno obdobje se zelo razlikujejo glede na uporabljeno metodo. Metoda ekstrapolacije trenda napoveduje, da bo potencialna rast v povprečju obdobja 2003-2006 dosegla 5,1%. Ta napoved je v grobem konsistentna s scenarijem SGRS, ki napoveduje celo nekoliko višjo rast (okrog 5,5%), vendar ob predpostavki izpeljanih strukturnih reform in aktivne politike zlasti na področju razvoja človeških virov, konkurenčnosti in tehnološkega razvoja. Takšna napoved tudi implicira, da je sedanje znižanje gospodarske rasti (na raven okrog 3,5% v letih 2001 in 2002) rezultat kratkoročnih dejavnikov tujega in domačega povpraševanja.

Bistveno bolj pesimistična je napoved s pomočjo agregatne produkcijske funkcije, iz katere izhaja, naj bi se potencialna gospodarska rast v prihodnjih nekaj letih znižala pod 2,5%. Napoved temelji na oceni gibanja obsega posameznih produkcijskih tvorcev v prihodnje. Ocena gibanja obsega fizičnega

kapitala je izračunana kot ekstrapolacija dosedanjega trenda, iz česar izhaja nadaljnje zniževanje investicijske stopnje, začeto v letu 1999. Ocena gibanja obsega dela je izračunana ob predpostavki, da se bo dejanska stopnja zaposlenosti morala približati ravnovesni, kar implicira padajoče in po letu 2003 celo negativne stopnje rasti zaposlenosti. Oceni gibanja obsega človeškega kapitala in skupne faktorske produktivnosti sta tudi ocenjeni z metodo ekstrapolacije trenda, kar pri slednji pomeni nadaljnje zniževanje njenih stopenj rasti. Napoved s pomočjo agregatne produkcijske funkcije torej implicira, da sedanje znižanje gospodarske rasti ni le odraz normalne kratkoročne cikličnosti, temveč tudi znak strukturnih težav, zlasti pri ohranjanju visoke investicijske stopnje in zaustavljanju trenda padajoče skupne faktorske produktivnosti.

Metoda agregatne produkcijske funkcije omogoča tudi oceno vpliva različnih možnih ukrepov ekonomske politike na potencialno rast. Izračunani so trije scenariji ukrepanja: (i) povečanje obsega investicij v primerjavi z BDP za eno odstotno točko; (ii) povečanje vlaganj v izobraževanje skladno z novim nacionalnim programom; (iii) zaustavitev upadanja rasti skupne faktorske produktivnosti, kar bi lahko zagotovili s spletom ukrepov industrijske politike. Izračun pokaže, da bi največji neposredni učinek na rast lahko dosegli s povečanjem investicijske stopnje (ob povečanju investicijske stopnje za odstotno točko BDP bi se potencialna rast povečala za okrog eno odstotno točko). Izračunani učinek vlaganj v izobraževanje in produktivnost je nižji, vendar je potrebno upoštevati, da imata tako izobraževanje kot tehnologija pomembne "spillover" učinke na gospodarsko rast, ki jih izračunani scenariji ne zajamejo, ter da bi s koordinirano politiko na obeh področjih lahko dosegli pomembne sinergije (npr. pri prenosu inovacij med raziskovalno in podjetniško sfero).

Sklepna ugotovitev

Na nižje stopnje gospodarske rasti v letih 2001 in 2002 kot bi bila potencialno dosegljiva, so gotovo vplivali ciklični dejavniki tujega in domačega povpraševanja, vendar pa so k zastoju prispevali tudi pomembni strukturni dejavniki. Pri tem tako analiza dejavnikov rasti s pomočjo agregatne produkcijske funkcije kot tudi analiza na podlagi izbranih razvojnih indikatorjev (Poročilo o razvoju, UMAR) kažeta, da so glavne strukturne slabosti na področju tehnološkega razvoja in inovativnosti (tudi na področju informacijske družbe), pri prenosu in uporabi znanja, pri "vseživljenjskem" izobraževanju ter pri sposobnosti za financiranje željene ravni investicij. Brez ukrepov ekonomske politike na teh področjih je možno pričakovati zniževanje dolgoročne sposobnosti za rast.

Mateja Peternelj

The Power of Minimum Wage: Theory and Practice

Minimalna plača je starodaven instrument socialne politike, vendar njen pravi, socio-ekonomski učinek kljub nenehnim znanstvenim preizkusom ostaja dokaj nejasen. Če plače omejimo navzdol, bo to vplivalo na zaposlenost ter (pre)razdeljevanje in posledično, blaginjo. Minimalna plača bo tako bolj uravnotežila dohodke revnih in bogatih družin, a le pod pogojem, da ne bo zmanjšala delovne zavzetosti znotraj družin njenih prejemnikov. Od tega, ali bo minimalna plača dejansko pritekala v gospodinjstva z nizkimi dohodki, bo nadalje odvisno, kako uspešno bo lahko odpravila revščino. To nenazadnje izhaja iz njene hipotetične moči, da napravi porazdelitev zaslužkov ožjo in razlike v zasluških manjše. Vpliv na zaposlenost pa je celo v teoriji skrajno dvomljiv; lahko jo poveča ali zmanjša, odvisno od teoretičnega modela. Zaenkrat o resničnih, splošno veljavnih socio-ekonomskih učinkih še ni moč dokončno razsoditi; za to bodo potrebne dodatne empirične raziskave.